Utgör ”underränta” vinstöverföring?

f. d. advokaten Claes Sandels

Genom förhandsbesked den 14 november 1969 har Riksskattenämnden tagit ställning till en fråga av väsentligt intresse för svenska företag med dotterbolag i utlandet.

Saksammanhanget i ärendet var i korthet detta. Ett svenskt industribolag hade ett helägt dotterbolag i England. Dotterbolaget var ett fabrikationsbolag. Köp och försäljningar mellan bolagen förekom endast i ”försumbar” omfattning. Hos dotterbolaget hade moderbolaget en långfristig fordran på millionbelopp. Dotterbolaget gick dåligt. Om normal ränta på fordringen krediterades moderbolaget, skulle därför dotterbolaget nödgas redovisa förlust. För att undvika detta avsåg bolagen att reducera räntan på fordringen, så att räntesatsen skulle komma att ligga under gängse i marknaden tillämpade räntesatser.

Riksskattenämnden fann den tilltänkta räntereduktionen utgöra en vinstöverflyttning till England från Sverige, enligt 43 § 1 mom. KL och artikel IV i det svensk-engelska skatteavtalet ej avdragsgill här i landet. Den skattskyldiges besvär över beskedet lämnades den 15 april 1970 av RR ”utan bifall”.

Säkerligen kommer många ögonbryn att höjas vid läsningen av detta besked. Inom näringslivet är man sedan gammalt van att finansiera utländska dotterbolag med dels aktie- och annat egetkapital dels lån från moderbolaget i en blandning, där egetkapitalet ingår som den mindre delen och lånen som den större, ofta som den mycket större. På lånen beräknas ränta icke i vidare omfattning än dotterbolaget kan bära. Motsvarande svaga finansiering av moderbolaget i koncern skulle i allmänhet vara utesluten av uppenbara företagsekonomiska skäl. Men dotterbolaget har ju i motsats till moderbolaget en — får vi antaga — rik förälder, i vars intresse det ligger att vid behov stötta upp dotterbolaget. Dotterbolagets eget kapital är helt enkelt ej tilltaget för att absorbera stötarna vid otillfredsställande lönsamhet. Moderbolaget får göra detta, juridiskt-tekniskt i form av värdenedgång på sin fordran hos dotterbolaget, när dotterbolagets egetkapital ej längre förslår.

Att det i ett *moderbolag* snålas på egetkapital är naturligt. Dubbelbeskattningen av bolagsinkomst är ett motiv. Ett annat sådant är de hinder för en senare nedsättning av egetkapitalet, vilka såväl skattelagen som reglerna i aktiebolagslagen skapar. Lagstiftningen fungerar på denna punkt som en enkelriktad ventil. Bland skatter här i landet med denna effekt bör i första hand uppmärksammas utskiftningsskatten och skatten på realisationsvinst.

Men läget vid finansiering av *dotterbolag,* hemma eller i skatteavtalsstat, är helt annorlunda i avseende på effekten av skattereglerna. Från dotterbolag i Sverige kan utdelning i regel överföras utan beskattning .Vid innehav av utländskt dotterbolag föreligger i regel på sin höjd en begränsad extrabeskattning i form av kupongskatt på utdelningar från dotter- till moderbolag. Dubbelbeskattningsaspekten på valet av proportioner i blandningen hos dotterbolaget av eget kapital och främmande förlorar då i intresse. En annan aspekt rycker vid val av finansiering av

Open access från www.skattenytt.se, 2026-02-19 23:05:23

dotterbolag i stället i förgrunden, nämligen önskvärdheten att dotterbolaget inte tvingas redovisa förlust som inte kan utnyttjas av moderbolaget.

Om nu egetkapitalet i ett utländskt dotterbolag inte är tilltaget högt nog att förhindra underskott på rörelsen, föreligger i vissa fall enligt 43 § KL möjlighet att utjämna underskottet genom inkomstöverföring från det svenska moderbolaget. Ramen härför är emellertid trång, särskilt efter 1965 års ändring av lagrummet. Gör bolagen icke ens affärer med varann är inkomstöverföring sålunda regelmässigt utesluten. Den frågan kommer då att ställas på sin spets, huruvida en ränteberäkning av moderbolagets fordran efter lägre räntesats än normal sådan kan anses utgöra inkomstöverföring. Att gällande rätt eventuellt accepterar "underränta" å fordringar mellan inhemska subjekt innebär ju inte, att samma bedömning måste tillämpas å fordringar på utländskt subjekt.

Svaret är inte självfallet. I 43 § KL talas om "ekonomiska villkor som avvika från vad som skulle hava avtalats mellan två av varandra oberoende näringsidkare". Närmast till hands ligger kanske då att resonera på följande sätt. En borgenär "på armslängd" skulle ha beräknat full ränta. Alltså bör underräntan betraktas som inkomstöverföring. Denna tankegång torde ligga till grund för utgången i ärendet ovan.

Men man kan också resonera på ett helt annat sätt. Enligt detta resonemang nr 2 medför en uppjustering vid taxeringen av den för låga räntan i enlighet med resonemanget nr 1 inte, att man vid taxeringen faktiskt tillämpar "ekonomiska villkor... som skulle hava avtalats mellan två av varandra oberoende näringsidkare." Av en oberoende näringsidkare eller annat subjekt vilket som helst skulle nämligen det ifrågavarande utländska bolaget på grund av sitt ringa egetkapital aldrig ha fått det lån, som moderbolaget lämnar på grund av intressegemenskapen och enbart på grund av denna. Uppjusteringen enligt resonemang nr 1 av räntan grundar sig på en jämförelse med en tänkt situation. Denna hypotetiska situation är emellertid enligt resonemang nr 2 självmotsägande, eftersom den i verkligheten inte kan föreligga mellan företagare "på armslängd".

Även enligt resonemang nr 2 bör korrigering ske. Men denna bör sättas in på en tidigare punkt än på ränteberäkningen, nämligen på finansieringsformen. Lånet bör — helt eller delvis — anses utgöra egetkapital. Effekten av denna förflyttning av korrektionspunkten kan uppenbarligen inte bli en uppjustering av räntan. I stället anses den ränta som faktiskt beräknats för den som egetkapital ansedda delen av lånet utgöra förtäckt utdelning och blir alltså ej avdragsgill för dotterbolaget. Eventuellt sker också kupongbeskattning. Utdelningen blir regelmässigt ej skattepliktig för moderbolaget, om resonemanget nr 2 följs även vid moderbolagets beskattning.

Utöver den nyss redovisade svagheten graveras resonemang nr 1 av ytterligare en. Den tänkta situation, på vilken beskattningen för ansedd ränta baseras, innebär om dotterbolagets ekonomi är tillräckligt dålig att under beskattningsåret moderbolaget icke skulle kunna ha beskattats för räntan i den tänkta situationen, där full ränta ju antas bokföras hos bolagen. Räntan hade nämligen utgjort en osäker fodran. Möjligen skulle denna fordran framdeles kunna bli god och moderbolaget därmed — alltjämt framdeles — bli beskattat för räntan. Men beskattningen för ansedd ränta sker redan på det år, på vilket underräntan belöper. Om dotterbolagets ekonomi är kvalificerat dålig, kan alltså varken den i resonemang nr 1 tänkta situationen föreligga eller konsekvensen av den otänkbara situationen, om den nu ändå tänks, bli en beskattning redan under beskattningsåret för beräknad ränta. Det hypotetiska resonemanget kommer med andra ord att halta på båda benen.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-02-19 23:05:23

Skillnaden mellan taxeringspåföljderna enligt de båda konflikterande principerna kan sammanfattningsvis anges sålunda:

1) Resonemang nr 1 påkallar skattepåföljd, då ränta inte av parterna beräknas eller beräknas för lågt, resonemang nr 2 då ränta av parterna beräknas.

2) Enligt resonemang nr 1 riktas påföljden mot moderbolaget, enligt resonemang nr 2 i första hand mot dotterbolaget.

Svenska moderföretag med dotterföretag utomlands har ibland via dessa dotterföretag mött resonemanget nr 2 hos utländska skattemyndigheter. Skulle svenska skattemyndigheter omfatta resonemanget nr 1, innebär detta ett dubbelt motiv för moderföretagen att ändra principerna för finansieringen av dotterföretagen. Om lånen till dessa genom aktieägartillskott "konverteras" till egetkapital, tillfredsställs tydligen alla parter. Vad som förut varit faktiskt bokförd eller ansedd ränta blir omedelbart en integrerande del av dotterbolagets egna inkomster, och i motsvarande mån utjämnas dotterbolagets underskott.

Praxis runt om i världen syns ha varit att företagen inte tillhandahållit sina utländska dotterbolag mer egetkapital än alldeles nödvändigt. I varje land finns såväl moderbolag som dotterbolag i internationella koncerner. Problemet med ränteberäkningen har därför i varje land två sidor. Det är redan därför inte utan vidare givet, att det ena eller det andra av resonemangen ovan är att föredra ur snäv fiskalisk synvinkel. Exempelvis kan resonemanget nr 1, om det läggs till grund för svensk rättpraxis, föranleda svenska moderföretag att ge sina utländska dotterbolag en rikligare dos egetkapital och en motsvarande magrare dos lån. En dylik omläggning innebär en omedelbart verkande överflyttning till utlandet av beskattningsrätten till avkastningen på egetkapitaltillskottet, d. v. s. en reduktion av det svenska beskattningsunderlaget.

Det förhandsbesked som omnämnts i ingressen ger av många skäl föga ledning för bedömande av hur svensk rättspraxis kommer att utveckla sig. RR lämnade det svenska företagets besvär "utan bifall". Formuleringen indikerar, att RR:s utslag saknar prejudicerande värde. Det tillkommer, att fallet såvitt känt är det första i sitt slag under RR:s bedömning. En förstagångsfråga blir sällan så väl bearbetad i processen, att denna utmynnar i ett besked som normerar praxis i fortsättningen. Raderna härovan åsyftar därför inte något annat än att påpeka existensen av ett problem, som måste göra sig påmint framdeles i olika sammanhang, och att diskutera de olika infallsvinklar som kan komma i fråga. Det kan nämnas, att problemet i förarbetena till gällande lag endast tangerats.[1] Underräntan har inte ägnats tillnärmelsevis samma intresse som överräntan.

[1] S.O.U. 1964:29 s. 199 ff och prop. 126/1965 s. 34—35.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-02-19 23:05:23